

PRVA SVETOVNA VOJNA

POVOD - Ali je bil Gavrilo Princip odgovoren za začetek vojne

Zakaj območje Balkana na prelomu stoletja predvsem takratni politiki označujejo kot sod smodnika?

Povod za začetek vojne: umor avstro-ogrskega prestolonaslednika

Ob koncu junija 1914 si je avstro-ogrski prestolonaslednik **Franc Ferdinand** s svojim spremstvom ogledoval vojaške manevre v Bosni in Hercegovini. Po končanih manevrih je na Vidov dan, 28. junija, obiskal Sarajevo. Priložnost za atentat je izkoristil **Gavrilo Princip**, član tajne narodno-revolucionarne organizacije **Mlada Bosna** in ustrelil prestolonaslednika in njegovo ženo Sofijo. Takoj po atentatu so ga ujeli in mu v času 12. do 23. oktobra 1914 sodili. Ker je bil Princip v času atentata mladoleten (star je bil 20 let, polnoletnost pa je bila takrat priznana z dopolnjenim enaindvajsetim letom), ga niso mogli obsoditi na smrt, ampak so ga obsodili na 20 let prisilnega dela. Zaprt je bil na Češkem, kjer je zaradi mučenj in naporov tudi kmalu umrl.

Slika atentata na avstro-ogrskega prestolonaslednika.

Zakaj Avstro-Ogrska za dogodek obtoži Srbijo?

Juljska kriza in ultimat Srbiji

Avstro-Ogrska in Nemčija sta v atentatu na avstro-ogrškega prestolonaslednika videli dober povod za začetek vojne. Začetek vojne je podpirala predvsem Nemčija s cesarjem Viljemom II. na čelu, saj je bila prepričana, da se Velika Britanija ne bo udeležila vojne, Italija pa bo odločno stopila na stran Nemčije in Avstro-Ogrske.

Pismo avstro-ogrškega cesarja Franca Jožefa I. nemškemu cesarju Viljemu II. (2. julij 1914)

»... Atentat, narejen na mojega ubogega nečaka, je neposredna posledica agitacije, ki jo opravljajo ruski in srbski panslavisti, ki želijo oslabitev trozveze in razbitje moje države. Po vseh dosedanjih opisih v Sarajevu ni šlo za zločin posameznika, temveč za dobro organizirano zaroto; njene niti vodijo v Beograd in – čeprav verjetno ne bo mogoče dokazati vpletenosti srbskega vodstva – ni mogoče dvomiti, da njegova politika, usmerjena v združitev vseh južnih Slovanov pod srbsko zastavo, podpira takšne zločine in da nadaljevanje takšnega stanja pomeni nenehno nevarnost za mojo hišo in zame.«

(Kronika človeštva, str. 848, Ljubljana: Založba Mladinska knjiga, 1996)

Odločitev o vojni je bila sprejeta tajno 6. julija 1914 v Potsdamu na pogovorih med predstavniki Avstro-Ogrske in Nemčije. Cilj vojaškega napada na Srbijo je bilo zavzetje Mačve in Beograda, dele srbskega ozemlja pa razdeliti sosednjim državam ter s tem zmanjšati moč Srbije in pomiriti okoliške države. S takim ravnanjem naj bi zadovoljili tudi veliko srbsko zaveznico - Rusijo. Po tem sestanku so v Avstro-Ogrski začeli pripravljati ultimat, s katerim naj bi izsilili vojno.

17. julija se je Srbija vnaprej odločila, da bo do zahtev Avstro-Ogrske skrajno popustljiva, vendar pa ne bo dovolila vmešavanja v notranje zadeve suverene države in blatenja njenega dostojanstva. Tako stališče je Srbija zavzela predvsem zaradi pritiska zaveznikov, ki so bili prepričani, da se bo juljska kriza razpletla brez vojaškega spopada.

23. julija je Avstro-Ogrska vročila Srbiji ultimat z 48 urnim rokom za odgovor. V ultimatu so zahtevali: srbska vlada mora zatreti vse proti avstro-ogrške organizacije, onemogočiti vsakršno proti avstro-ogrsko propagando ter dovoliti, da avstro-ogrška vlada sodeluje pri sodni preiskavi in zaslišanju udeležencev zarote z dne 28. junija. Srbija je še pred iztekom roka sprejela vse avstro-ogrške zahteve, razen zahteve po skupni preiskavi sarajevskega atentata, kar je bilo dejansko vmešavanje v notranje zadeve suverene države.

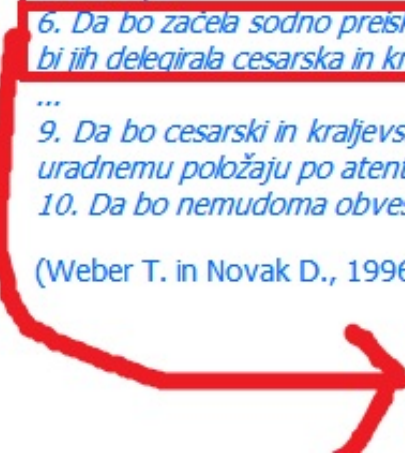
Avstro-ogrski ultimat Srbiji

Po atentatu na Avstro-Ogrskega prestolonaslednika je **Avstro-Ogrska postavila ultimat Srbiji** z 48-urnim rokom za odgovor.

Nota avstro-ogrške vlade Srbiji 23.7.1914. leta

- 1. Da bo prepovedala vsako publikacijo, ki neti sovraštvo in prezir do monarhije in s svojo splošno tendenco nasprotuje njeni glavni teritorialni integriteti.*
- 2. Da bo takoj razpustila Narodno odbrano? in da bo enako ravnala z drugimi društvi v Srbiji, ki delajo propagando proti avstro-ogrski monarhiji, ter da bo ukrenila vse, da ta razpuščena društva ne bodo nadaljevala svojega dela pod drugim imenom in v drugi obliki.*
- ...*
- 4. Da bo odstranila iz vojaške službe in sploh iz uprave vse oficirje in uradnike, ki so se pregrešili s propagando proti monarhiji in katerih imena in dela bo cesarska in kraljevska vlada pozneje sporočila kraljevski vladi.*
- 5. Da bo sprejela sodelovanje organov cesarske in kraljevske vlade pri dušenju subverzivnega gibanja, naperjenega proti teritorialni integriteti monarhije.*
- 6. Da bo začela sodno preiskavo proti udeležencem v zaroti dne 28. junija, ki so na srbskem ozemlju. Pri tej preiskavi naj bi sodelovali organi, ki bi jih delegirala cesarska in kraljeva vlada --torej Avstro-Ogrska*
- ...*
- 9. Da bo cesarski in kraljevski vladi dala pojasnilo o neopravičenem govorjenju srbskih visokih uradnikov v Srbiji in tujini, ki se navzlic svojemu uradnemu položaju po atentatu 28. junija niso pomišljali v intervjujih sovražno se izražati o avstro-ogrski monarhiji.*
- 10. Da bo nemudoma obvestila cesarsko in kraljevo vlado, kako je izvedla ukrepe, obljubljene v gornjih točkah.*

(Weber T. in Novak D., 1996, 20. stoletje v zgodovinskih virih, besedi in slikah, Ljubljana, DZS, str. 24-25)

EDINA TOČKA ULTIMATA, KI GA SRBIJA NI SPREJELA

SLEDILA JE VOJNA NAPOVED

RUSIJA ZAČNE IZVAJATI MOBILIZACIJO

LUSTIGE BLÄTTER

trojna zveza

Karikatura iz nemškega šaljivega lista - časopisa

Dreibund — Entzweibund.

Pete Döberitz und Dynamit.
Das ist der Tripel-Sochiel;
Der Kleine schreit: „Ich will nicht mit —
Ich spiele mit dem Gockel!“

Katera država je imela vodilno vlogo v trojni zvezi in je spodbujala Avstro-Ogrsko, da izvaja vse večji pritisk na Srbijo?

S pomočjo karikature oceni vojaško moč držav trojne zveze.

PRIPRAVE NA VOJNO, VOJNE NAPOVEDI IN ZAČETEK VOJNE

Bistvo nemškega vojaškega načrta je bilo preprečiti, da bi se Nemčija znašla med dvema sovražnikoma (ognjema).

Generalštab najprej usmeri glavnino vojske proti Franciji (9/10), ki naj bi jo premagali v štiridesetih dneh. Nato pa bi glavnino vojske preusmerili proti vzhodu.

Ruska vojska se jim v prvih mesecih vojne ni zdela nevarna saj so predvidevali, da Rusi potrebujejo za mobilizacijo, to je da bi spravili vso vojsko pod orožje več kot 100 dni (Nemčija je to izvedla v petnajstih dneh).

V manj kot mesecu dni so si države obeh taborov, z izjemo Italije, ki je razglasila nevtralnost, izmenjale vojne napovedi in stopile v vojno.

VELIKA VOJNA, kot še danes zgodovina imenuje 1. svetovno vojno se je pričela z napadom Avstr-Ogrske na Srbijo.

PRVI ODZIVI NA VOJNO

Ob začetku vojne so prebivalci držav udeleženk pozdravili začetek vojne. Notranja trenja v državah so zamrla, politične stranke pa so večinoma podprle odločitve državnikov glede vstopa v vojno. Med ljudmi se je okrepil nacionalizem, zavzemanje za mir pa je bilo označeno kot sramotno. Nihče izmed generalov ali državnikov, katerih države so bile vpletene v vojno, si ni znal predstavljati, kako dolgo bo vojna trajala, zato so svojim vojakom obljubljali, da bodo doma še pred zimo.

Objava mobilizacije v Nemčiji.

V začetku vojne gredo vojaki na fronto z navdušenjem.

Vojne napovedi in vstop v vojno so prebivalci (večina) vpletenih držav sprejeli z navdušenjem. Odziv na mobilizacijo je bil množičen. Veljalo je splošno prepričanje, da bo to kratkotrajna vojna.

Razloži vesplošno navdušenje na vojno.

BOJEVANJE

**Nemški armadi ni uspelo poraziti Francije.
Po zaustavljenem uvodnem nemškem prodoru
se vpostavi frontna črta.**

Zahodno bojišče: prehod na pozicijsko vojno

Po končanem uvodnem manevrskem načinu bojevanja je bila na zahodnem bojišču vzpostavljena 800 km dolga fronta od Rokavskega preliva do švicarske meje. Nemci so uspeli zasesti severovzhodni del Francije. Obe strani sta začeli mrzlično kopati jarke, graditi bunkerje, postavljati ovire iz bodeče žice in s tem nasprotniku onemogočati napredovanje. Preboj tako utrjene fronte je zahteval veliko večje napore, sodelovanje topništva vseh kalibrov in pehote.

**POZICIJSKI ALI FRONTNI
NAČIN VOJSKOVANJA JE
V TEJ VOJNI PREVLADOVAL!**

FRONTE IN ZANAČILNOSTI FRONTNEGA NAČINA VOJSKOVANJA, NOVA OROŽJA

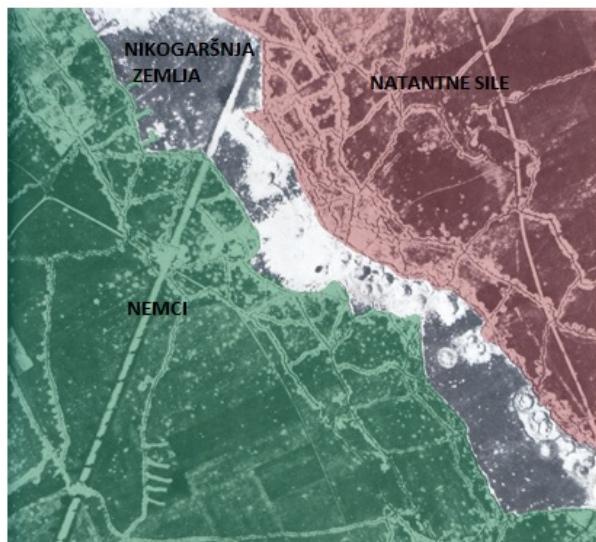
Na zemljevidu znaš pokazati potek front.

**Kaj je bilo značilno za frontni način
bojevanja?**

**Zakaj je bilo v frontem načinu vojskovanja
tako veliko žrtev med vojki?**

**Katera nova orožja se pojavijo/uporabijo
v prvi svetovni vojni?**

DEL FRONTNE ČRTE

SPREMEMBE V VOJAŠKIH TABORIH

Preberi besedilo na zeleni podlagi v učbeniku na strani 9 in besedilo pod naslovom "Zakaj so ZDA" stopile v vojno, na strani 13.

TURČIJA
BOLGARIJA
ITALIJA
ROMUNIJA
ZDA
RUSIJA

VOJNA V KOLONIJAH

Glavnina bojev v VELIKI VOJNI, se je odvijala v Evropi.

Kje je prišlo do spopadov v ostalih predelih sveta?

VOJNA NA MORJU

V začetku leta, v februarju so Nemci začeli z **neomejeno podmorniško vojno** (potapljanje brez predhodnega opozorila). Načrtovali so, da naj bi v prvega pol leta potopili tretjino zavezniškega in trgovskega ladjevja, pri čemer so predvidevali, da ZDA nimajo močnega trgovskega ladjevja. Nemčija je vode okoli Velike Britanije, Francije ter dele Sredozemskega, Barentsovega in Belega morja razglasila za vojno cono. Antanta je odgovorila z oboroževanjem številnih manjših ladij, ki so nato patrolirale in iskale podmornice. Izgube so nadomeščali s pospešeno izgradnjo novih ladij.

V drugi polovici leta so bile izgube antante in nevtralnih držav prepolovljene, podvojile pa so se izgube nemških podmornic. Antanta je začela tudi izvajati letalske napade na podmorniške doke, tako da so Nemci morali začeti graditi betonska zaklonišča.

Neomejena podmorniška vojna po začetnih uspehih ni dala zelenih rezultatov. Z vstopom ZDA v vojno so bile izgube zaveznikov še manjše.

Nemške podmornice, zasidrane v matičnem pristanišču.

Poln zadetek nemškega torpeda.

Vstop ZDA v vojno

Leto 1917

Bolj kot so se ZDA politično in gospodarsko povezovale z zavezniki, bolj so se zaostrovali politični odnosi z Nemčijo. Tudi nemška podmorniška vojna je ogrožala življenje Američanov in ekonomske interese ZDA. Zaradi potapljanja ameriških trgovskih ladij in ladij, na katerih so bili ameriški potniki so ameriški diplomati večkrat protestirali pri nemški vladi. Potem ko je Nemčija 3. februarja razglasila **neomejeno podmorniško vojno** so ZDA prekinile diplomatske stike.

Situacijo je dodatno zaostril **telegram Nemčije Mehiki**, v katerem so Nemci obljubljali Mehičanom ozemeljske pridobitve na račun ZDA, v kolikor bi se Mehičani pridružili centralnim silam. Ta telegram so Britanci prestregli, ga dešifrirali ter ga posredovali Američanom.

ZDA so pozvale Nemčijo, naj prekine s podmorniško vojno, ker pa ni bilo odziva, so 6. aprila Nemčiji napovedale vojno. V vojno so vstopile ravno v trenutku, ko so bili zavezniki v težki situaciji zaradi posledic podmorniške vojne in februarске revolucije v Rusiji. ZDA so reagirale takoj: že 19. maja so uvedli splošno vojaško obveznost, iz Velike Britanije in Francije je v ZDA prišlo 660 vojaških inštruktorjev, ki so urili ameriške vojake za evropska bojišča. Glavni problem ZDA je bila slabo razvita vojaška industrija, saj so večino orožja in vojaške opreme kupili v Veliki Britaniji in Franciji, v zameno pa so jim pošiljali surovine. Že kmalu po vstopu v vojno so ZDA začele prilagajati industrijo vojaškim potrebam. V juniju so na zahodno bojišče že prispeli prvi vojaki ameriškega ekspedicijskega korpusa, katerega moč je do konca leta narasla na okoli 100.000 vojakov.

V ZDA proslavljajo vstop v vojno.

